

הלכות שפת סימן שצט

ביאורים ומוספים

[משנב ס"ק נד]

לא ימדד מהחומה אלא מן הקתים⁶⁶.

66 ועיר שאין לה חומה, כתב הבית מאיר (ס"א) שמדבר הרמב"ם והטור נראה שאפילו כשאין לה חומה נחשבת כולה כד' אמות, ומודדים מהבית היצוק [וראה מה שהובא בביה"ל לקמן סי' תה ס"ט ד"ה אם, בדין זה]. וראה שעה"צ לקמן סי' תח ס"ק יג.

[משנב ס"ק נה]

אפלו החומה רחוק הרבה מן הקתים⁶⁷.

67 והיינו דוקא בחומה המגינה על העיר, שבכוחה להחשב חלק מן העיר וכל השטח שבתוכה מצטרף לעיר, אבל מחיצה במסיפס [מחיצה רעועה], כתב החזו"א (ארי"ח סי' קי ס"ק כ ד"ה ואמנם) שקרוב הדבר שאין מודדין ממנה אלא מן הבתים. ובשונה הלכות (ס"ג) הביא את דבריו בלשון זו: "שדוקא בחומה המגינה על העיר מודדין ממנה, אבל במחיצה בעלמא שסביב העיר אין מודדין העיבור מהמחיצה [אלא מהבתים]".

אמנם הדבר פשוט שאף שאין למחיצה כח להכליל את כל השטח שבתוכה כחלק מן העיר מדין עיר, אבל אם היא גדורה כדין וכל שבתוכה הוא רשות היחיד, נחשב הכל כד' אמות ומודדין את התחום מהמחיצה, כמבואר בשעה"צ לעיל (ס"ק כז) שכל מקום המגודר במחיצות הריהו כד' אמות אף שאין לו שם עיר. ועיקר משמעות דין זה היא לענף עיבור, שאין נותנים עיבור אלא לעיר, ואם כן מקום הגדור במחיצה בעלמא אין מודדין את העיבור מהמחיצה אלא מהבתים [הערת הגר"נ קופשיץ, והסכים עמו הגר"ח קניבסקי (מכתבים)].

[שוע ס"ד]

אם הוא קל-קף וקוץ³ שאם יורידו חוט המשקלת מראשו לא יתרחק מקנגדו ולמשה בשפולו ארבע אמות⁴.

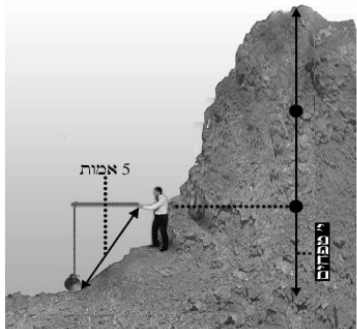

3 כזה

4 כלומר, שבכך נוכל לדעת שראש ההר אינו רחוק ארבע אמות בקו אוירי מהמקום שמעל תחתית ההר. ולהלן בדין מדידת הגיא (ס"ה) כתב הביה"ל (ד"ה והוא), שבין אם היה אורך השיפוע של הגיא עשרים אמות ובין אם היה אלף אמה, לעולם דינו שאם מתרחק חוט המשקלת ארבע אמות צריך למדוד את המורד, ואם אינו מתרחק אין צריך למודדו, שכך הן מידות חכמים. וכן משמע בשו"ע כאן, שהביא את החילוק בין מתלקט עשרה טפחים מתוך חמש אמות או מתוך ארבע אמות דוקא כשהשיפוע כולו מתרחק ארבע אמות. אמנם אם השיפוע נוח יותר שמתלקט עשרה טפחים מתוך שש אמות, שבוה הוא נזון כקרקע חלקה, משמע ברש"י (עירובין נח, א ד"ה לא שנו) שצריך למדוד את השיפוע גם אם אין באורך השיפוע ארבע אמות, שכתב שדין זה נאמר במקום שצריך לקדר.

[שוע שם]

ואם חוט מתרחק מקנגדו ארבע אמות ומתלקט עשרה מתוך חמש, דהיינו שבהלוך חמש אמות של שפוע עולה עשרה טפחים⁶.

5 כזה

[משנב ס"ק יב]

דוקא בשפוע זה ששהו נוח להלוף⁶.

6 את שיפוע הדי' אמות אפשר למדוד בשני אופנים: א. שמודד באורך שיפוע התל, ואחר שהגיע לדי' אמות רואה אם הגביה י' טפחים מהקרקע. ב. שמודד די' אמות בקו אוירי ישר מעל התל, ורואה אם במקום שנתיימו הדי' אמות יש גובה י' טפחים, ובאופן השני יהא בשיפוע התל יותר מדי' אמות. ומלשון השו"ע כאן שכתב שבהלוך ה' אמות של שיפוע עולה י' טפחים, משמע שהדי' וה' אמות נמדדות באורך השיפוע. וראה לעיל סי' שמה ס"ק ה שהבאנו מחלוקת הפוסקים ברב.

סימן שצט

במה מודדין התחומין, ומקום המדידה, ומי הוא המודד

[שוע ס"ב]

חזר לאחוריו עשרים וחמש אמה¹.

1 וצורת מדידת אותן כ"ה אמה שחזור לאחוריו, כתב המחצה"ש (ס"א א) שמודדין בפסיעות בינוניות, והיינו שלאחר שמדד חמישים אמה בחבל חזר לאחוריו כ"ה אמה בפסיעות, ומשם מודד שוב בחבל עד הנהר. ובספר בירורי המידות כתב, שמאחר שמחצית החבל אורכו כ"ה אמות, יכול לחזור לאחוריו על ידי קיפול החבל לשנים, ואף על פי שחבל קצר נמתח יותר מדי, כאן הוא לחומרא ומותר.

[משנב ס"ק ה]

קבעו לו חקמים מקום לשום קנגדו ראשי התכל².

2 והטעם שקבעו דוקא כנגד הלב, כתב המאירי (עירובין נו, ב ד"ה ולא ימדוד) משום שבמקום זה נוח להחזיק את החבל ולכוין שיהיה ישר.

הַלְכוּת שֶׁבַת סִימָן שַׁצַח שַׁצַט

רוח בשאר הערות: יא שׁעיר שֶׁהֶקֶפָה (נג) וְאַחֲרָיָהּ יִשְׁבָּה, מוֹדְדִין לָהּ (נד) מִמְקוֹם (י) וְיִשְׁבָּתָהּ; וְיִשְׁבָּה וְאַחֲרָיָהּ הֶקֶפָה, מוֹדְדִין לָהּ (נה) מִחוּמָתָהּ:

שַׁצַט בַּמָּה מוֹדְדִין הַתְּחוּמִין, וּמְקוֹם הַמְדִידָה, וּמִי הוּא הַמּוֹדֵד, וּבו י"א סְעִיפִים:

א *אין מוֹדְדִין תְּחוּם הָעִיר *אֵלָא בְּחֶבֶל (א) שֶׁל פֶּשֶׁתָן בִּישַׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה, (ב) לֹא פָחוֹת, שְׁהוּא נִמְתָּח בִּיּוֹתֵר, וְלֹא אֶרֶץ יוֹתֵר, מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ נִמְתָּח כְּרֹאשׁוֹ: ב *אם יש (ג) נְהָר לִפְנֵי לְסוֹף שְׁבָעִים וְחֲמֵשׁ אַמָּה, לְאַחַר שְׁמֵרֵד חֲמִשִּׁים אַמָּה חוּזֵר לְאַחֲרָיו עֲשָׂרִים וְחֲמֵשׁ אַמָּה⁽¹⁾, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה הַחֶבֶל שֶׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה שְׁלֵם (ד) עַד הַנְּהָר: ג *וְיִשִּׁים הַחֶבֶל (ה) כְּנֶגֶד לְבוֹ הַיְיָמָתְחָנוּ (ו) בְּכָל כַּחוֹ: ד *יֵלֵךְ לְמֵדָה אֵלָא כְּנֶגֶד הָעִיר; אִפְלוּ אִם יֵשׁ הָרִים וְגֵאִוֹת כְּנֶגְדָּה, (ז) לֹא יִלְךְ מִכְּנֶגְדָּה (ח) בְּצִדָּה שְׁהוּא יִשָּׁר וְיִמְדָד שֶׁם וְיִתְחַזֵּר כְּנֶגֶד הָעִיר לְפִי מֵדָה שְׁמֵרֵד שֶׁם, (ט) אֵלָא יִמְדָד כְּנֶגֶד הָעִיר. וְכִשְׁנִיגְעֵי לְהַר, אִם "הוּא כְּלִיכָף זְקוּרָה" שְׁאֵם יוֹרִידוֹ חוּט מִשְׁשֶׁקֶלֶת מֵרֹאשׁוֹ לֹא יִתְרַחַק מִכְּנֶגְדוֹ וּלְמִשָּׁה בְּשׁוּלוֹ אֲרַבַּע אַמּוֹת⁽²⁾.

*אז (י) אין צָרִיף לְמֵדָה (כָּל-כָּף) הַיְיָרִידָה וְהַעֲלִיָּה אֵלָא אִם יֵשׁ מִיּוֹשֵׁר בְּרֹאשׁוֹ, וְאִם אֵין מִיּוֹשֵׁר בְּרֹאשׁוֹ אֵינוֹ מוֹדֵד כָּלֵל. וְאִם חוּט מִתְרַחַק מִכְּנֶגְדוֹ אֲרַבַּע אַמּוֹת *וּמִתְלַקֵּט עֲשָׂרָה מֵתוֹף חֲמֵשׁ, דְּהֵינּוּ שְׁבָהלוֹף חֲמֵשׁ אַמּוֹת שֶׁל שְׁפוּע (יא) עוֹלָה עֲשָׂרָה טְפָחִים⁽³⁾. (יב) אִזּוֹ רּוֹאִים אִם אֵין מִשְׁפָּתוֹ אֶל שְׁפָתוֹ אֵלָא חֲמִשִּׁים אַמָּה, (יג) מְכַלְעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה, (יד) כִּשְׁזוֹקָף עֵץ גְּבִיחַ בְּשִׁפְתוֹ מִזָּה וְעַץ

באר היטב

הולכים למקום אחר, אבל אם קבועים במקום אחד הרי כעיר, כגון אברתה: (י) וְיִשְׁבָּתָהּ. פרוש, מן הפתים ולא מן החומה, אם אין בחומה בית-דינה: (ב) נְהָר. שהוא רחב יותר מכה"א אמה, בית-יוסף:

באר הלכה

* אין מוֹדְדִין תְּחוּם הָעִיר וְכוּ'. פתב הפל"ב בשם הר"מ: אדם שמועד אלפים אמה לתחום-שבת דרך הלכות, אם אין שם אלא אלפים בצמצום אין לסמוך על זה וללך בכלן שפא יש יותר, כי מן הרין אין לאמה כי אם ששה טפחים, עד כאן לשון דרכי-משה, וכן נהנה, דשפא אין מצמצם למדד פסיעה בינונית. ונראה ראינה לך קריו, דלא מצינו בגמרא לסמוך על פסיעות כי אם כששבת בבקעה ואינו יודע תחום-שבת דרך כח, שאי אפשר לו בענין אחר, אבל עקר מדידה לכתחלה הוא בתקלים, כמו דאיחא בענינו. ומכל מקום נראה מדברי הפל"ב, שאם אין בדעתו למנות כל אלפים בשלמות ויכל לסמוך אף לכתחלה על מדידות פסיעות: * ישים החבל כנגד לבו. עין במשנה בורה. ועין בחדושי הראשונים * שכתב דהוא הרין דכחול למדד בהנחת החבל על-גבי רגלע, ולא ממעטין רק שלא יצא אחד כנגד ראשו ואחד כנגד מרגלותיו ונמצא ממעט בתחומין: * אז אין צָרִיף לְמֵדָה וכו'. ואין חלוק בזה בין אם הוא רחב חמשים או יותר: * ומתלקט עשרה מתוף חמש. ואם מתלקטים

משנה ברורה

וכדלקמה: יא (נג) וְאַחֲרָיָהּ יִשְׁבָּה. ואינה מְשַׁבֵּחַ כְּלָה עַד הַחוּמָה: (נד) מִמְקוֹם וְיִשְׁבָּתָהּ. פרוש, לא ימדד מהחומה אלא מן הפתים⁽⁶⁶⁾ וילדעת הרמ"א לעיל בסעיף ה, ונתן לה עוד שבעים אמה וישרים], שהחומה זו אינה חשוכה וישנה כלה כארבע אמות, שלא הקפה לדירה, שנעשית קדם וְיִשְׁבָּתָהּ, (סז) אם לא שיש בחומה בית-דינה והיא בתוף שבעים אמה וישרים לישבת פתי העיר, (סח) מְצַרְפָּת עָמָה: (נה) מִחוּמָתָהּ. אפלו החומה רחוק הרבה מן הפתים⁽⁶⁷⁾, דכיון שהקפה אחר-כך, מקרי הקף לדירה, וכל מה שבתוכה חשיב כארבע אמות. וילדעת הרמ"א לעיל בסעיף ה, ונתנין לה מתחלה השבעים אמה וישרים מחוץ לחומה ואחר-כך מוֹדְדִין לָהּ הַאֲלָפִים:

א (א) שֶׁל פֶּשֶׁתָן. ואף דאין לך גפה למדה משלשלאות של ברנל, כף קבלו חז"ל דבחבל של פשתן מוֹדְדִין, (ב) מדכתוב

[ביחזקאל מ'] וַיִּפְתַּח פִּשְׁתִּים בְּיָדוֹ: (ב) לֹא פָחוֹת וְכוּ' בִּיּוֹתֵר. ונמצא שעור התחום יותר מאלפים, וכן להפוך, בארץ יותר מחמשים שאי אפשר למתחו מפני כבדו, ונמצא אמה מקצר בשעור התחומין: ב (ג) נְהָר. שהוא רחב יותר מעשרים וחמש אמה, (ג) דאם הוא רק עשרים וחמש, הלא אפשר להבליעה בחדר עם עשרים וחמש של היפשה בחבל של חמשים אמה: (ד) עַד הַנְּהָר. ואחר-כך ימדד בחבל זה משפת הנהר עד אחורי עבר השני מן הנהר. וכל זה אם הנהר מחזיק רק עד חמשים אמה; ואם הוא רחב יותר מחמשים אמה, עין וירושלמי בכיצד מעברין: ג (ה) כְּנֶגֶד לְבוֹ. קבעו לו (א) חקמים מקום לשום כנגדו ראשי החבל⁽⁶⁸⁾, שלא יפן זה כנגד צנארו וזה כנגד רגליו, והחבל מתקצר והתחומין מתמעטין על-ידי זה: (ו) בְּכָל כַּחוֹ. משום דמכביד (ד) באמצע ואינו נמתח כראוי, אם לא שמתחננו בכל כחו: ד (ז) לֹא יִלְךְ מִכְּנֶגְדָּה וכו'. השעם, (ה) דלפעמים יש כנגד העיר הרים וגאיות, שיש לו לקדר או למדד מדידה יפה, וכדלקמה: (ח) בְּצִדָּה שְׁהוּא יִשָּׁר. ואף דלפעם בסעיף ו כתב, דכשהגיע להר או לגיא ואינו יכול להבליע מקר לילך מן הצד, כאן מרי דהגיא ונהר אינו רחב כל-כף ויכול להבליעו בהחבל של חמשים אמה, אלא שהוא רוצה לילך ולמדד מן הצד שנות לו יותר כדי שלא יצטרך לנה [פרישה]: ט (ט) אֵלָא יִמְדָד כְּנֶגֶד הָעִיר. ומכל מקום אם כנגד העיר גופא (ו) יש מקום מישור בלא הרים וגאיות, צָרִיף לְמֵדָה במקום המישור: (י) אֵין צָרִיף לְמֵדָה הַיְיָרִידָה וְהַעֲלִיָּה אֵלָא וכו'. רוצה לומר, שִׁמְדָד הַמִּישוֹר שְׁלֵמָעֵלָה לְכַד: (י) וְהַשַּׁעַם, פִּינן שְׁהוּא זְקוּף מֵאֵד שְׁאֵין רִחֵב הַשַּׁפּוּעֵי כִּי אִם פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, וְגַם קָשָׁה לְעֲשׂוֹת שֶׁם קָדוֹר [הנינו מה שאמרו עומד ברגלי הנהר ואחד למעלה, המבאר לקמה], בְּשׁוּפּוּעֵי קָצֵר כְּזֶה הַקְּלוּ בּוֹ שְׁלֹא יִמְדָד הַשַּׁפּוּעֵי כָּלֵל: (יא) עוֹלָה עֲשָׂרָה טְפָחִים. בשטח הגבה: (יב) אִזּוֹ רּוֹאִין וכו'. רוצה לומר, דוְקָא בְּשׁוּפּוּעֵי זֶה שְׁהוּא נוֹחַ לְהַלּוֹף⁽⁶⁹⁾, לְפִיכָף מוֹדְדִין אוֹתוֹ עַל-יְדֵי הַבְּלָעָה, מִה שְׁאֵין כֵּן הֵיכָא שְׁעוֹלָה עֲשָׂרָה טְפָחִים בְּגַבָּה עַל-יְדֵי אֲרַבַּע אַמּוֹת, שְׁאִינוֹ נוֹחַ לִילְךְ עַל-יְדֵי הַזְּקִיפָה, אֵין צָרִיף לְמֵדָדוֹ אֵלָא בְּאֵמֵד הַדַּעַת, וְכַדְלָקְמָה: (יג) מְכַלְעוֹ בְּחֶבֶל שֶׁל חֲמִשִּׁים אַמָּה וכו'. פרוש, מְכַלְעֵי הַשַּׁפּוּעֵי, וְאֵינוֹ מוֹדֵד כִּי אִם כְּמוֹ שֶׁרַחֵב לְמִשָּׁה בְּתַחְתִּית הַהַר, וּמְכַאֵר הַמַּחְסֵר אֵיךְ לְשַׁעַר זֶה: (יד) שְׁזוֹקָף עֵץ גְּבִיחַ וכו'. ואם הנהר קצר ברחבו אין צָרִיף לְקוּיֶפֶת עֲצִים, אֵלָא יִתְמִיק עֲצָמוֹ מִן הַהַר לְצַדוֹ

שער הציון

(סז) כגון-אברתה ופשוט: (סח) וילדעת הרמ"א לעיל צָרִיף לָתֵן לָהּ עוֹד שְׁבָעִים אַמָּה וְיִשְׁרִים מִבֵּית-דִּירָה זו, הגר"ו. וילעיל בבאור הלכה בארנו ונחנו לנהוג כפרה ראשונים דבסיב שאתר שנתנו לה עבור אחד אין נוהגין שם עוד שבעים אמה: (ב) וירושלמי: (ג) בית-יוסף: (ד) ויש"י: (ה) ט"ו: (ו) רא"ש: (ז) ט"ו: (ח) גאון-יעקב בשם התוספתא: (ט) רא"ש:

ש וק"מ בסוף חכ מהלכות שבת מהא דעיר תבשה מודין לה מישבתה, ושבח וכר שם, בית-יוסף א נקרא צרובין נ"ח ב משנה שם ג פלגמא בירושלמי והקריע השור קמא דאמר שחור לאחוריו ד משנה שם נ"ו ה פרושה רש"י נ"ח ב משנה התוספתא ו ב שם ופפרה התוספות ורא"ש ב שם ובנו חננאל ז משנה שם נ"ו ח בגמרא נ"ח ז מימרא ורב הוריה ט הרא"ש שם, פאשר הנהיגין בן הוא ברא"ש שכתבא ספרי יוסף י שם מימרא ורבא כ התוספות וקרא"ש שם

הלכות שבת סימן שצט

אחר כנגדו בשפתו מזה ומותח הכל מזה לזה^(ט); (טו) ואם אינו יכול להבליעו בהכל של חמשים אמה למודו בהכל של ארבע אמות, וכן יעשה: אחד עומד ברגלי החר למטה ואחד למעלה ממנו ברחוק ארבע אמות^(טז), ונותן התחתון ההכל כנגד לבו^(טז) והעליון כנגד רגליו^(טז), ועולה התחתון למקום שעומד העליון והעליון עולה ארבע אמות ומודין בפתחלה, וכן יעשה עד שימדד פלו. ויזאם הוא משפע יותר, שבהלוח ארבע אמות עולה עשרה טפחים, אז הקלו בו ולא הטריחוהו להבליעו בהכל של חמשים אמה על-ידי קורות, אלא אם אין בו אלא חמשים אמה ישער אותו כמה יש בו לפי אמד הדעת, *ויזאם יש בו יותר מחמשים אמה (יז) מודו בהכל של ארבע אמות: ה' הגיע לגיא, אם חוט המשקלת מתרחק (יח) מכנגדו למטה ארבע אמות^(יט), אז רואים (יט) אם יכול להבליעו בהכל של חמשים אמה מבליעו^(יז), ואם לאו מודו (כ) בהכל של ארבע אמות^(יט), *והוא שלא יהא עמק יותר מאלפים, *אבל אם הוא עמק יותר מאלפים, מודד הירידה והעליה (כא) של כל השפוע. ויזאם אין החוט מתרחק מכנגדו ארבע אמות^(יא), וזא (כב) אם יכול להבליעו בהכל של חמשים אמה מבליעו, שואם לאו, (כג) אינו מודד כלל השפוע של ריידה ועליה אלא המישור של משה ויזאם אפלו אם עמק יותר מאלפים: ו' הגיע להר (או לגיא) וכל מה שהוא ממנו מכנגד העיר הוא רחב מחמשים אמה, שאינו יכול להבליעו, כגון שהוא במזרח העיר וכל ארץ מזרח אינו יכול להבליעו, אם יכול להבליעו (כד) בתוך אלפים של צד צפון או דרום, (כה) ילך שם ויבליעו^(יט) כיון שהוא צדין בתוך התחום של צד העיר, (כו) אבל אם אינו יכול להבליעו בתוך אלפים של צד העיר, (כז) לא יתרחק יותר לצד העיר כדי להבליעו^(יט): ז' אין סומכין אלא על מדידת אדם ממקוה (כח) שהוא יודע מדת הקרקע: ח' יהיו לנו תחומי שבת (כט) מחזקין וזא ממקוה ומדד, (ל) רבה בתחום מהם ומצט בתחום, שומעין לו (לא) *אף בתחום שרבה: הגה מדר ומצא מדתו במזרחית-צפונית יתרה על שכנגדה במזרחית-דרומית, מותח החוט של

ל שם בנקרא פשוט המשנה מקריין מ ברתא שם ופשוט רשי"ג הרא"ש שם משנה שם י"ו ונקרא י"ח ע שם במשנה ופשוט רשי"ג שם בנקרא צ הרא"ש שם ק שם בנקרא ר הרא"ש שם ב הנה מאי דאמר רב יהודה שם ת פלשנא הנרא דרב יוסף א משנה שם י"ו בנקרא רשי"ג שם ב משנה שם ופשוט רשי"ג והרמב"ם ג ומכ"ס פסקי חכ מלכות שבת * פרוש, וז"ל שכן שומעין לו פסקים שפועט להחמיר, ב"י

משנה ברוה

וימדד שם בהכל על הקרקע חלקה [מחידושי הריטב"א]: (טו) ואם אינו יכול להבליעו וכו'. מירי שקהר ארץ הרבה ואינו מתקצר מחמשים אמה אף בתוך אלפים אמה שמצדדי העיר, דאי לאו הכי גרי מבאר בסעיף ו' שילך שם במקום שמתקצר ויבליעו שם מחידושי רבי עקיבא איגרי: (טז) והעליון כנגד רגליו. דעל-ידי-יה (D) מתמעט מדרונו של כל ארבע אמות חצי קומת אדם: (יז) מודדו בהכל של ארבע אמות. והטנו כפזר לעיל, שאחד עומד ברגלי החר ויזאם בכאור חלקה דעת כמה פוסקים דסבירא להו דאף בנה סגי המדידה על-ידי אמד הדעת לכד כיון שמתלקט עשרה מתוך ארבע אמות: ה' (יח) מכנגדו למטה ארבע אמות. דאין יורד הגיא בנקיפה למטה כל-כף, לכן שרף בו בין הבליעה בין קדור, וקדמסיס, מה שאין כן בקישופע יורד בנקיפה הרבה, שאין החוט מתרחק מכנגדו ארבע אמות, לא אמרינן בה דין קדור, ויבליעו: (יט) אם יכול להבליעו בהכל וכו'.^(יט) ויבנה אפלו מתלקט בעמק השפוע עשרה

באר הלכה

מתוך ששה^(י), שנות החר מאד הלוך, דעת הרשב"א שבה מודד החר כשאר קרקע חלקה, והכב המדיד מצדו שהרמב"ם גס'ן סוכר הכי, ותעתיק האליה רבה דברי הרשב"א להלכה, וכן משמע גס'ן ברא"ז שהובא בלש"י-גבורים, עין שם. ודע, שאם יש גס'ן מקום מישור כנגד העיר אין צורך כלל למדד את החר, אלא מודד את מקום המישור ונשקר מקום החר ונאמן-עקב בשם התוספתא, ואין חילוק בין החר הוא גדול או קטן: * ואם יש בו יותר וכו' בהכל של ארבע אמות. דין זה הוא דעת הרא"ש וטור, דסבירא להו דמה שאם בנקרא יאומרו הוא רק בשניה רחבו עד חמשים אמה, ולא מטרחינן אותו להבליעו, אבל לא בשניה רחב יותר דבעלמא בעינן קדור וזא, גם בנה דינא הכי, וכן הוא גס'ן דעת הרמב"ם פסקי חכ מהלכות שבת חלקה טו, אמנם דעת רש"י והרשב"א בעבודת-הקדש ונכנו ינתן דאף בנה סגי על-ידי אמדנא. וענין בכאור הנ"א וכן בחידושי על הש"ס שצמד לדינא בנה וקומת הלק: * והוא שלא יהא עמק יותר מאלפים, אבל עד אלפים אין חילוק בעמקו בין עשרים אמה או חמשים אמה אף יותר, הכל תלי אם מתרחק למטה מכנגדו ארבע אמות. אף-על-פי ששני אמות שפוע של דבר מועט נוח להשפוש יותר

טפחים גבה מתוך משך ארבע אמות (ט) גס'ן מבליעו, ולא אמרינן עצים: (כ) בהכל של ארבע אמות. וכביל על-ידי קדור: (כא) של כל השפוע^(יט). ורוצה לומר, המדידה נסה כמו בקנה חלקה, ויבליעו אם יכול להבליעו בהכל של חמשים אמה; והשעם, שכיון שהוא עמק יותר מאלפים, שהוא מעור תחומי-שבת^(יט), שתבחרו בקנה עצמו [לבוש]: (כב) אם יכול להבליעו וכו'. והינו נמי (י) משום שאין טרנח בפיא בהבליעה, לאפוקי הר שיש טרנח בהבליעה על-ידי עצים וקופים, לכן אין צורך למדד אלא המישור, כמו שכתוב ריש סעיף ד, עין שם: (כג) אינו מודד כלל וכו'. ורוצה לומר, דלא מצרכין לקדור בשפוע וקוף פזו, ורק למדד את הקרקע השוה, וכמו למעלה לענין הר: ו' (כד) בתוך אלפים וכו'. ששם מתקצר החר והגיא: (כה) ילך שם ויבליעו, ומודד והולך שם (ל) משפתו והלאה עד כנגד מקום שפלה שם רחב החר והגיא כנגד העיר, וחוזר למדתו כנגד העיר ומשלים למדת תחומין: (כו) אבל אם אינו יכול וכו'. שקהר והגיא אינו מתקצר מרחבו גם שם: (כז) לא יתרחק יותר וכו'. שלא יטעו (יז) לומר הרואין אותו שעוסק שם במדידה, שמדת תחום של צדדי העיר מביע עד שם, ובאפן זה בעל-פךו (יג) צריך לקדור את רחב החר והגיא כנגד העיר: ז' (כח) שהוא יודע וכו'. וגם (יד) יהיה בקי בדיני המדידה: ח' (כט) מחזקין. ורוצה לומר, אף שהיו מחזקין שעד כאן הוא מקום התחום, מפל מקום כיון שקב אתר-הרף ממקוה ומדד ואמר ששעות הוא, שומעין לו בין להחמיר בין להקל, ופשוט דמירי קשעין יודע לן שהתוקה הראשונה נעשה על-פי מדידת מתוה, דאי לאו הכי אין שומעין להשני רק בשמרה ולא בשמרה, ויבליעו בסעיף ט: (ל) רבה בתחום מהם וכו'. ורוצה לומר, שבמקום אחד רבה ובמקום אחר מעט: (לא) אף בתחום שרבה, פרוש, וכל-שכן ששומעין

שער הציזין

(ח) רש"י: (ט) בתי-יוסף בשם הרא"ש: (י) פוסקים: (יא) ברייתא ורש"י במשנה: (יב) גמרא: (יג) משנה ופשוט והתוספות שם: (יד) רבנו יתמן, משום דלפעמים על-ידי חסרון יודיעו יוכל לבוא לידי חמא, כגון שיש הרים וגאות שייכל להבליע אותן והוא ימדדם בקרקע חלקה, וכן לענין גזית של התחומין שהוא ימדדם גצלים, ולפעמים גם להפך, ונמצא כמה דינים בענין המדידה להקל ולהחמיר, עין לעיל בסיומן שצט סעיף א וסעיף ד, וכן מוכח בירושלמי שקאמר שם 'הדין שרבה אין שומעין לו', משמע מזה דלפעמים יוכל ההדין לבוא לקלא על-ידי טעות:

הלכות שפת סימן שצט

ביאורים ומוספים

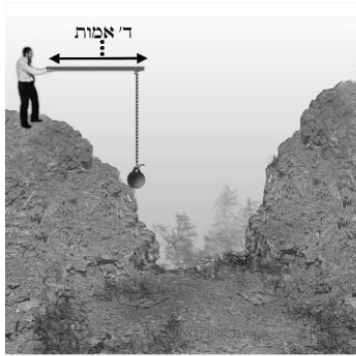
הרב (ס"ז) שכל שאורך המדרוך הוא משהו יותר מד' אמות, הרי זה בכלל מתלקט מתוך ה' אמות, ודינו בהבלעה.

מאידך, הגאון יעקב (עירובין נח, ב ד"ה להרמב"ם) דייק מלשון הרמב"ם בפירוש המשניות, שדוקא ה' אמות ממש דינו בהבלעה, אבל כשהשיעור הוא קצת פחות מזה' אמות, דינו באומד כמו מתלקט מתוך ד'. ולשיטתו לכאורה צריך לומר שכשהיה מעט יותר מזה' דינו בהבלעה כמו ה', שאם לא כן יצא שדין הבלעה נאמר רק במתלקט מתוך ה' אמות מצומצמות.

והרשב"א (עבודת הקודש בית נתיבות שער ה ס"א) וכן המאירי (עירובין נח, ב) כתבו, שבמתלקט עשרה טפחים מתוך יותר מחמש אמות דינו כקרקע חלקה, ומשמע כדברי השר"ע הרב ששיעור ד' אמות הוא בדיוק, ומעט יותר מזה דינו בהבלעה. והרמב"ם בחיבורו סתם בזה.

[שו"ע ס"ה]

הגיע לגיא, אם חוט המשקלת מתרחק מפגודו למטה ארבע אמות¹¹.

11) כזה

[שו"ע שם]

אז רואים אם יכול להכליעו בחבל של חמשים אמה מכליעו¹².

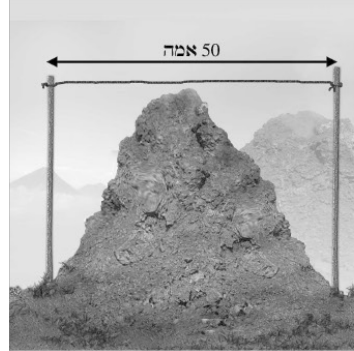

12) כזה

המשך בעמוד הבא

[שו"ע ס"ד]

שזוקף עץ גבה בשפתו מזה ועץ אחר פגודו בשפתו מזה ומותח חבל מזה לזה⁷.

7) כזה

[שו"ע שם]

מודדו בחבל של ארבע אמות, וכף יעשה: אָחַד עומד ברגלי הקר למטה ואָחַד למעלה ממנו ברחוק ארבע אמות⁸.

8) אופן מדידה זה נקרא בלשון הגמרא (עירובין נח, ב ת"ר כיצד מקדירין) 'קידור', והיינו שנחשב כאילו נוקבים את ההר ומודדים את התחום דרך הנקב.

והתבאר בגמרא (שם), שבשאר מדידות הנצרכות לדיני דאורייתא אין מקדירין בהרים, כגון לענין דין עגלה ערופה שצריך לדעת איו עיר היא הקרובה אל החלל, אין מקדירין בהרים כשמודדים את המרחק מן ההרוג לעיר, וכן לענין עיר מקלט שתחום אלפיים אמה שסביבותיה קולט את הרוצח, אין מודדים תחום זה על ידי קידור ההרים.

[שו"ע שם]

ונותן המתחזן החבל פגוד לבו והעליון פגוד רגליו⁹.

9) כזה

[בה"ל ד"ה ומתלקט]

ואם מתלקטים מתוך ששה¹⁰.

10) ולענין אופן המדידה כשיש מעט יותר מד' אמות, כתב השר"ע